

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITOS AB „LIETUVOS ENERGIJA“ GALIMYBĖS TAUPIAU NAUDOTI INVESTICIJOMS SKIRTAS LĖŠAS VYKDANT PIRKIMUS

2004 m. kovo 31 d. Nr. 2020-6
Vilnius

SANTRAUKA

Viešųjų pirkimų įstatymo ir kitų su visuomenės interesais susijusių pirkimus reglamentuojančių norminių dokumentų diegimas yra procesas, kuriame visada buvo, yra ir bus trūkumų. Mūsų tikslas yra pasiekti, kad šie trūkumai būtų kuo anksčiau nustatyti ir jų reikšmingumas nuolatos mažėtų.

AB „Lietuvos energija“ yra ypatingos svarbos ūkinis vienetas Lietuvoje ir vykdo valstybės bei viso regiono mastu svarbias energetikos funkcijas – užtikrina elektros energetikos sistemos funkcionavimą elektros perdavimo tinklo dalyje. Per 2003 metų 9 mėnesius Bendrovė atliko 3153 prekių, paslaugų ir darbų pirkimus už 141,2 mln. Lt sumą (be PVM). Duomenys apie atliktų pirkimų skaičius, vertes bei skirtumus tarp pirkimo užduotyse planuotų ir pirkimo sutartyse nurodytų sumų pateikiami lentelėje.

AB „Lietuvos energija“ pirkimai, atlikti per 2003 metų 9 mėnesius

Pirkimo sutarties suma palyginus su pirkimo užduoties suma yra:	Pirkimų skaičius		Sutarčių kaina		Pirkimo užduotyse šiems pirkimams nurodyta suma, tūkst.Lt, (be PVM)		Investicijų plane šiems pirkimams numatytos lėšos, tūkst. Lt (be PVM)	Skirtumas tarp sutarčių kainų ir pirkimo užduotyse nurodytų lėšų sumos	
	vnt.	%	tūkst. Lt (be PVM)	%	tūkst. Lt (be PVM)	%		tūkst. Lt (be PVM)	%
Ta pati	40	1,3	7246,6	5,1	7246,6	5,6	12020,6	-	-
Mažesnė	157	5,0	35783,1	25,3	42275,9	32,7	61567,1	- 6492,8	-15,4
Didesnė	220	7,0	94345,8	66,8	79575,4	61,6	97727,1	14770,4	18,6
Įprasta komercinė praktika	2736	86,8	3816,4	2,7	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Iš viso	3153	100	141191,9	100	129097,9	100	171314,8		

Audito metu nustatėme, kad Bendrovė per 2003 metų 9 mėnesius atliko 220 pirkimų už 94,3 mln. Lt sumą, o sudarytų sutarčių sumos buvo 14,8 mln. Lt arba 18,6 proc. didesnės už pirkimo užduotyse šiems pirkimams skirtas lėšas. Šie pirkimai sudaro 66,8 proc. visų per šį laikotarpį atliktų pirkimų vertės, todėl pagrindine **audito problema** pasirinkome minėto kainų padidėjimo priežasčių nustatymą.

Audito objektas – pirkimų organizavimo ir vykdymo vertinimas.

Audituojamas laikotarpis – 2002 metai ir 2003 metų 9 mėnesiai.

Audito tikslas – įvertinti AB „Lietuvos energija“ organizuotų ir vykdytų pirkimų rezultatus taupumo požiūriu. Norėdami pasiekti audito tikslą, nusprendėme iširti šiuos klausimus:

1. Pirkimų organizavimas, vykdymas ir jų vidaus kontrolė;
2. Investicinių projektų pirkimų vertinimas;
3. Konkurencijos įtaka vykdomiems Bendrovės pirkimams.

IŠVADOS

1. Bendrovės pirkimų procesas, jo etapai, proceso dalyvių funkcijos ir pirkimų tvarka yra pakankamai reglamentuoti teisės aktuose.

2. Audituotiems padaliniais nesutikus su vidaus audito pateiktomis išvadomis ir rekomendacijomis, nepakankamai išsamiai sprendžiamas klausimas dėl šių rekomendacijų įgyvendinimo tikslingumo, ne visais atvejais buvo priimti konkretūs sprendimai dėl rekomendacijų įgyvendinimo. Tokia situacija sudaro prielaidas audituotam padaliniui atmesti jam nenaudingas rekomendacijas, neįvertinus jų poveikio Bendrovės veiklai.

3. Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija nustatė, kad Bendrovė pažeidė Viešųjų pirkimų įstatymo 7 straipsnio 4 dalies nuostatas, kadangi ne visiems tiekėjams taikė vienodus reikalavimus.

4. Iki pirkimo procedūrų sustabdymo Bendrovės Viešųjų pirkimų komisija netinkamai patikrino, ar tiekėjai savo siūlomoms prekėms, kurioms privalomi gamykliniai bandymai, pateikė bandymų tipinius protokolus, kaip to reikalavo konkurso sąlygos. Atlikus pakartotiną patikrinimą ir nustačius, kad visų įmonių pateiktuose pasiūlymuose nėra bandymo protokolų, pirkimas buvo pripažintas neįvykusių.

5. Bendrovėje nėra duomenų, kokios išvados buvo padarytos, kad panašūs trūkumai nesikartotų.

6. Bendrovės viešųjų pirkimų komisija, organizuodama ir vykdydama pirkimus po Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos 2002-10-10 sprendimo įvykdymo, nesilaikė sprendime nurodytų reikalavimų, vertindama jungtinės veiklos sutarties partnerių įstatinį kapitalą. Neteisingas kvalifikacinio reikalavimo traktavimas nesuteikė galimybės pirkimo

procedūrose dalyvauti jungtinės veiklos sutarties pagrindu susivienijusių rangovų grupei ir riboja galimą konkurenciją tarp rangovų.

7. Audito metu Bendrovė patvirtino „Investicijų planavimo tvarką“. Prieš tai investicijų planavimas vyko pagal nusistovėjusią praktiką ir tai galėjo turėti neigiamos įtakos tiek nustatant investicinių projektų vertes, tiek planuojant metines investicijų apimtis.

8. Bendrovės investicijų galimybės buvo didesnės, negu 2002-2003 m. patvirtintuose investicijų planuose nurodytos projektų vertės.

9. Bendrovės investicijų planuose nurodytos perdavimo tinklo, transformatorinių pastočių ir skirstyklų statybos projektų įgyvendinimo kainos nustatomos vadovaujantis Bendrovės specialistų parengta studija „Transformatorinių pastočių atstatymo eilė“. Todėl, mūsų nuomone, jų nustatymo procedūra būtų pakankamai gera planuojant investicijas, jeigu visada būtų atsižvelgiama į nurodymą studijoje tikslinti jas priklausomai nuo konkretaus objekto sąlygų (valdymo, ryšių ir kitų galimų papildomų išlaidų).

10. Bendrovės administracija, įtraukusi į investicijų planą „Administracinio pastato Juozapavičiaus g. 13 rekonstrukcija“ projektą, atsižvelgė ne į visų Bendrovės savininkų interesus.

11. Pirminė investicinio projekto planuojama kaina, tikslinant metinius investicinius planus, ne visada koreguojama įvertinant informaciją, patikslinančią papildomą investicinio projekto vertę. Tikslinamos (dažniausiai didinamos) yra tik metinės projekto įgyvendinimo apimtys. Jei tai nebus ištaisyta, gali toliau didėti planuojamos projekto vertės ir faktinės įgyvendinimo kainos skirtumas.

12. Bendrovės „Investicinių projektų įgyvendinimo ir kontrolės tvarka“ visapusiškai gali būti naudinga tik patvirtinus kitus su šia tvarka susijusius vidaus norminius dokumentus („Investicijų planavimo tvarką“). Kadangi nerengtos Tvarkoje numatytos įgyvendintų projektų ataskaitos, Bendrovės vadovybė negavo informacijos apie projektų įgyvendinimo rezultatus, kurie padėtų kaupti „geros praktikos“ pavyzdžius ir šalinti trūkumus.

13. Pagal pateiktus Bendrovės pirkimo dokumentus buvo nustatyta, kad TP rekonstrukcijų projektų įgyvendinimo konkursuose dalyvauja 4-5 rangovai. Audito metu mes pasidomėjome, kiek iš viso Respublikoje yra nustatyta tvarka registruotų ir turinčių teisę atlikti tokio pobūdžio darbus rangovų. Iš Valstybinės energetikos inspekcijos ir VĮ Statybos produkcijos sertifikavimo centras gautų duomenų sužinojome, kad 110 kV ir didesnių TP rekonstrukcijos darbus Respublikoje gali atlikti 11 įmonių, iš kurių 8 įmonės gali vykdyti 330 kV įtampos TP rekonstrukcijos darbus. Įvertinus tai, kad ne visos 11 įmonių gali atitikti konkurso sąlygose nurodytus kvalifikacijos reikalavimus, galima daryti išvadą, kad perkant TP rekonstrukcijos darbus konkurencija yra ribota ir galimi karteliniai susitarimai. Pasikliaujant vien tik viešaisiais konkursais, yra nemaža minėtų darbų

kainos atitikimo rinkos kainai nustatymo rizika. Tam, kad perkant TP rekonstrukcijos darbus dalyvautų maksimalus rangovų skaičius, būtina mažinti kvalifikacinių reikalavimų kriterijus.

14. Bendrovės 2003 metais vykdytuose atvirojo konkurso būdu darbų pirkimuose pasiūlymų kainos buvo mažesnės esant didesnei konkurencijai ir konkursuose dalyvaujant rangovams, kurie neturi su Bendrove išsipareigojimų pagal anksčiau pasirašytas sutartis.

15. Pasiūlymų kainos padidėjimui didžiausią įtaką turėjo TP rekonstrukcijos statybinės dalies kainos padidėjimas.

16. Atliekant TP rekonstrukcijos darbų pirkimus, rangovai pasiūlymuose pateikdavo didesnes statybinės projekto dalies kainas, kurios neatitikdavo patvirtino projekto įgyvendinimo kainos. Viešųjų pirkimų komisija susidariusių kainų skirtumo nenagrinėdavo, todėl tokių kainos padidėjimų rizika išlieka ir ateityje vykdant panašius pirkimus.

17. Bendrovės Viešųjų pirkimų komisija, motyvuodama tuo, kad būtina užtikrinti pakankamos kvalifikacijos, kompetencijos ir pajėgumo rangovų dalyvavimą konkurse, nustatė aukštus kvalifikacijos reikalavimus, kuriais apribojo konkurenciją ir gavo tik vieną pasiūlymą. Gauto pasiūlymo kaina buvo didesnė negu numatyta investicijų plane, tačiau Bendrovei ši kaina buvo priimtina.

18. Bendrovėje, vykdant automobilių pirkimus 2002-2003 m. iš vienintelio šaltinio, nebuvo įforminti pirkimų komisijos protokolai. Tai atlikta nesivadovaujant Bendrovėje galiojusia tvarka, kadangi šiuos pirkimus atliko ne pirkimų komisija, o Aprūpinimo departamentas. Tai apribojo Bendrovėje nustatyto vidaus kontrolės mechanizmo poveikį šiems pirkimams, todėl sumažėjo tikimybė išvengti Bendrovei nenaudingų sprendimų.

19. Visų 4 pirkimų konkretūs automobilių gamintojai ir modeliai išrinkti ne vykdant pirkimo procedūras, o joms dar neprasidėjus. Konkretūs perkamų automobilių kokybinius reikalavimus atitinkantys automobilių gamintojų modeliai bei mažiausia jų kaina turėtų būti nustatomi vykdant pirkimo procedūras.

20. Automobilių pirkimo iš vienintelio šaltinio būdas visų 4 nagrinėtų pirkimų metu buvo pasirinktas nepagrįstai, kadangi: a) dažniausiai rinkoje yra ne vienas, o keletas asmenų, galinčių pateikti to paties gamintojo ir modelio automobilių; b) 2002 metais perkant *Volvo S80*, *Mercedes Benz V220 CDI* ir *Peugeot 307* bei *406* automobilius, siekis sutaupyti 18 proc. PVM buvo santykinai nepakankamas argumentas pirkti automobilius iš vienintelio šaltinio, skubotai ir tinkamai neįsitikinus pirkimo pagrįstumu, kadangi tokiu būdu buvo eliminuota konkurencija, didžiaja dalimi lemianti naudingiausio pasiūlymo gavimą; c) automobilių pirkimo iš vienintelio šaltinio arba neskelbiamų supaprastintų derybų būdai priimtini fiziniams bei viešųjų pirkimų įstatymu vadovautis neįpareigotiems juridiniams asmenims. Juridiniai asmenys, įpareigoti vadovautis viešųjų pirkimų įstatymu, turėtų sudaryti sąlygas pirkimuose dominuoti skaidriai konkurencijai, kuri yra

svarbiausias kriterijus nustatant mažiausią ir kokybinius reikalavimus tenkinančio pirkimo kainą bei pagrindinis lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principų garantas;

21. Automobilis *Volvo S80* naudojamas ne tik Bendrovės užduotims vykdyti, bet ir valdybos narių, dirbančių kitose organizacijose, transporto klausimams spręsti. Bendrovė neturėtų spręsti ir finansuoti kitų organizacijų darbuotojų transporto klausimų.

22. Uždaro konkurso būdu perkamų automobilių konkurso sąlygose nustatyti techniniai reikalavimai buvo sudaryti neobjektyviai, kadangi įmonių, kurioms supaprastintų pirkimų komisija išsiuntė kvietimus dalyvauti šiame uždaramame konkurse, parduodamų *Ford*, *Peugeot* ir *Renault* gamintojų analogiškų automobilių modelių charakteristikos neatitiko konkurso reikalavimų.

23. Bendrovėje nėra sukurta sistema (metodika), kuri leistų atlikti objektyvią įmonių, kurioms siunčiami kvietimai dalyvauti uždaruose konkursuose, atranką.

24. Nepagrįstas yra uždarų konkursų sąlygų reikalavimas vienam tiekėjui pateikti pasiūlymą visiems perkamiems skirtingo modelio (tipo) rūšies automobiliams. Ši sąlyga riboja konkurencijos veiksnį uždaruose konkursuose bei užkerta kelią Bendrovei atsirinkti naudingiausias pasiūlymus, susijusius su kiekvienu perkamu automobiliu atskirai.

25. Nenustatyti kvalifikacijos reikalavimų nekintami kriterijai suteikia galimybę atskiriems konkurso dalyviams įgauti tam tikrą prioritetą prieš kitus.

26. Bendrovės Viešųjų pirkimų komisija, patvirtinusi konkurso sąlygas, tačiau konkurso metu keisdama kvalifikacijos reikalavimų kriterijus, nebuvo įsitikinusi savo priimtų sprendimų pagrįstumu.

27. Aukštesni rangovų kvalifikacijos reikalavimai mažina sutarčių, sudarytų vykdant Bendrovės pirkimus, nevykdymo riziką, tačiau riboja konkurenciją ir didina pirkimo objekto kainą.

28. Bendrovės viešųjų pirkimų procesas nėra pakankamai viešas, ne visi to pageidaujantys asmenys gali susipažinti su jį reglamentuojančiais dokumentais, pvz. „AB „Lietuvos energija“ supaprastintų pirkimų tvarka“.

REKOMENDACIJOS

1. Reglamentuoti Vidaus audito skyriaus poauditinę veiklą ir ją organizuoti pagal patvirtintą šios veiklos vidaus tvarką.

2. Papildyti Bendrovės viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamentą, pavedant šiai komisijai analitinę ir prevencinę funkcijas, kad analizuotų ir apibendrintų kontroliuojančios ir prevenciją vykdančios institucijos – Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės – išnagrinėtus ir pripažintus pagrįstais skundus dėl bendrovės vykdytų pirkimų.

3. Išanalizuoti galimybes parengti planuojamų TP investicinių projektų statybinės dalies darbų preliminarius lėšų poreikio skaičiavimus, jais vadovautis, nustatant planuojamą TP bendrą rekonstrukcijos vertę.

4. Siekiant pateikti išsamią ir tikslią informaciją Bendrovės valdybai ir Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai, tikslinamuose Investicijų planuose nurodyti kiekvieno įgyvendinamo projekto bendras vertes, remiantis paskutiniais patikslintais duomenimis. Pereinamiems iš vienu metų į kitus metus projektams nurodyti ankstesniais metais įsisavintų lėšų apimtį.

5. Užtikrinti, kad būtų rengiamos „Investicinių projektų įgyvendinimo ir kontrolės tvarkoje“ numatytos ataskaitos apie įgyvendintus projektus. Bendrovės vadovybei siūlome atlikti ataskaitose pateiktų duomenų aptarimą ir vertinimą.

6. Siekiant taupiau vykdyti pirkimus, atliekamus vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymu, siūlome kvalifikacinius reikalavimus mažinti tiek, kol bus pasiekta ne mažesnė, negu trijų konkurso dalyvių konkurencija.

7. Vykdamas darbų pirkimus, siūlome įgyvendinti priemones, užtikrinančias galimybę atlikti pasiūlymo kainos sudėtinųjų dalių (atskirų konstruktyvų) analizę, kad pateiktų kainų skaičiavimuose būtų galima nustatyti medžiagų kiekių ir rūšių nukrypimus nuo patvirtintame projekte numatytų medžiagų kiekių ir rūšių.

8. Užtikrinti, kad ateityje visas pirkimų procedūras, išskyrus pirkimų įprastos komercinės praktikos būdu, vadovaudamasi viešuosius pirkimus reglamentuojančiais teisės aktais ir Bendrovėje nustatyta pirkimų tvarka, vykdytų tik viešųjų arba supaprastintų pirkimų komisija.

9. Siūlome imtis priemonių užtikrinant objektyvų ir nešališką perkamų automobilių techninių charakteristikų sudarymą, o perkamų automobilių konkrečius gamintojus ir modelius nustatyti pirkimo procedūrų metu.

10. Bendrovės administracija tolesnę autotransporto plėtrą turėtų numatyti ilgalaikėje transporto plėtros ir valdymo strategijoje.

11. Siūlome Bendrovės automobilį *Volvo* S80 skirti ne valdybos transporto poreikiams tenkinti, o tiesioginėms Bendrovės užduotims vykdyti. Kadangi su valdybos narių funkcijų vykdymu susijęs transporto poreikis nėra didelis, šiuos klausimus ateityje siūlome spręsti skiriant automobilius, naudojamus vykdyti tiesioginėms Bendrovės užduotims. Išskirtiniais atvejais, kai to nepakanka, įvertinus būsimus kaštus, siūlome naudotis transporto paslaugų pirkimo, automobilių nuomos ar panaudos būdais.

12. Užtikrinti Bendrovėje atliekamos įmonių, kurioms siunčiami kvietimai dalyvauti uždaruose konkursuose, atrankos objektyvumą arba ateityje taikyti konkurencijos neribojančius

automobilių pirkimo būdus, pvz., supaprastinto atviro konkurso, skelbiamų supaprastintų derybų ir panašius.

13. Bendrovei perkant skirtingos paskirties ar tipo automobilius, siūlome sudaryti sąlygas, kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus įsigyti tik vienos paskirties ar tipo automobilį.

14. Numatyti konkrečias priemones Bendrovės viešųjų pirkimų proceso viešumui užtikrinti.

Veiklos audito 2-ojo departamento direktorė

Zita Valatkienė

Veiklos audito 2-ojo departamento
vyriausioji valstybinė auditorė
(audito grupės vadovė)

Rita Buidovienė